

Poppetjes aan het dansen

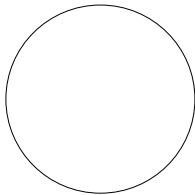
Pieter Wisse

Wat kan zoal helpen om te begrijpen waarom het allemaal gaat bij zoiets als een zaak in de zin van een geschil? Een juriste vertelde dat zij poppetjes tekent. Die stellen dan de verschillende personen voor. Zo'n tekening biedt beter overzicht over wat de ene òf andere betrokken (rechts)persoon specifiek èn concreet wil, moet, enzovoort met de zaak in kwestie. In haar, zeg maar, methode herken ik al dan niet uit mijn onbegrip ervan een mooie aanleiding om wat van en rondom de modelleertaal [Metapatroon](#) toe te lichten. Toegegeven, veel is het hier niet, maar nodigt wellicht juist daarom uit tot verdere verkenningen.

Stel dat zij poppetjes op een vel papier tekent. Geldt een apart poppetje eigenlijk wel als een persoon? Volgens Metapatroon is dat in dit geval **niet** zo! Dat komt omdat óók aan het ene papiervel reeds een betekenis toegekend is.

Het complete vel stelt kennelijk de desbetreffende zaak voor. Die toeschrijving is echter impliciet gebleven (want zij heeft er géén figuur voor getekend, naar ik aanneem onbewust). Zo blijft de meerduidigheid van – de betekenis van – een poppetje verhuld.

Kortom, het is zaak ... om eveneens de zaak expliciet te tekenen. Figuur 1 is hier opzettelijk bijna beledigend eenvoudig gehouden. De ene cirkel stelt de zaak voor, en er is zelfs nog helemaal geen poppetje te bekennen.

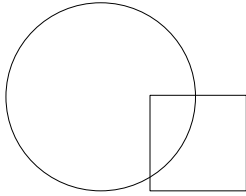
figuur 1: explicitering van zaak.

Ineens ligt het niet meer zo voor de hand waar de poppetjes ‘horen.’ Een persoon die bij de zaak betrokken is, verkeert er niet integraal ‘in;’ z/hij heeft immers tevens allerlei andere betrekkingen. En òmgekeerd is de zaak evenmin exclusieve eigenschap van die ene persoon; er geldt – nota bene in bedoeld opzicht – zowat per definitie pas een zaak vanwege een al dan niet vermeend geschil en daarvoor zijn minstens twee personen ‘nodig.’

Maar terwijl een persoon dus niet compleet ‘in’ een zaak verkeert, behoort z/hij met althans een gedeelte van haar-/hemzelf wel degelijk ertoe.

En netzogoed behoort op zijn beurt het dienovereenkomstig gedeelte van de zaak tot die ene persoon.

Voorlopig toegespitst op één persoon schetst figuur 2 dat persoon (de rechthoek) en zaak (de cirkel) enige overlap vertonen. Zonder overlap ook geen betrokkenheid, nietwaar? Het oppervlak dat zowel tot de rechthoek als de cirkel behoort, is dan het zaakgedeelte van de persoon resp. het persoonsgedeelte van de zaak.

figuur 2: een zaak is zowel meer als minder dan een persoon resp. een persoon is zowel meer als minder dan een zaak.

Voor figuur 2 is de traditionele schematisering volgens verzamelingenleer gebruikt, een zgn Venn-diagram. Dat is vanaf wat meer verzamelingen echter prompt ònoverzichtelijk. Daaraan komt de notatie van Metapatroon tegemoet.

Wat in figuur 2 als overlap getoond staat, verkrijgt in een model à la Metapatroon een aparte plaats. Dat begint met zaak en persoon náást elkaar te zetten, dus zònder overlap.

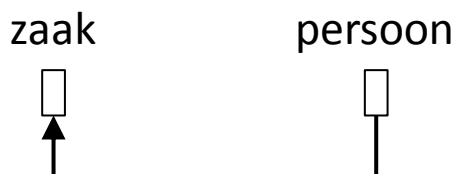
Merk op dat de symbolen nu dezelfde zijn. Toevoeging van een term maakt duidelijk welk exemplaar wat/wie voorstelt (figuur 3).

figuur 3: aanzet met veronderstelling van òngerelateerde verschijnselen (objecten).

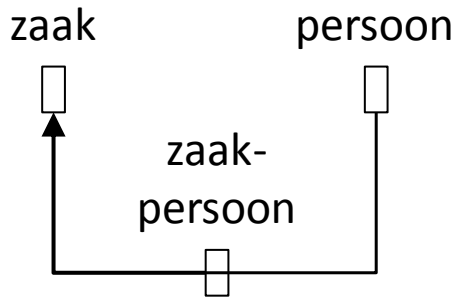
De aanleiding om een poppetje te tekenen dat een persoon moet voorstellen, is uiteraard de aanname van een relatie tussen zaak en persoon. Hoewel de verdeling soms – vaak? – moeilijk uit te maken valt, veronderstelt Metapatroon een richting voor zulke relaties. Zeg maar het vertrekpunt is wat de specifieke actor oplevert. Het aankomstpunt, van de relatie dus, geldt als de situatie voor die actor met dienovereenkomstig gedrag.

In figuur 4 is allereerst slechts de relatie opgenomen. Aan de pijl is te zien, dat de zaak telt als situatie waarin de persoon voor een gedeelte van zijn gedrag verkeert. (Dat had als alternatief of als extra relatie dus ook andersom gekund. Ook wat de pijl ‘betekent’ kan andersom worden gedeut; als het per model maar consequent gebeurt. Dit staat elders allemaal zeer uitvoerig toegelicht; dekkende uitleg van Metapatroon is hier in ultrakort bestek onmogelijk.)

figuur 4: situering (lees ook: contextualisering) als metapatroon.

Volgens Metapatroon is het precies zo'n relatie die de relevante (gedrags)verbijzondering vormt. Als op zijn beurt gedragsdrager moet de relatie ‘uitgebreid’ genoteerd staan. Dat is met figuur 5 gebeurd.

figuur 5: eenduidig gedrag van gesitueerd object.

Figuren 2 en 5 brengen dezelfde (gedrags)variëteit tot uitdrukking. Zo is er in figuur 2 een deeloppervlak voor 1. zaak-zonder-persoon, 2. persoon-zonder-zaak en 3. persoon-in-zaak annex zaak-in-persoon. In figuur 5 zijn dat de knooppunten 1. zaak, 2. persoon en 3. zaakpersoon. Met de notatie volgens Metapatroon zijn informatiemodellen ongeacht schaal overzichtelijk, onderhoudbaar e.d.

Het past om nadrukkelijk te wijzen op een verschil in oriëntatie. De juriste tekent de poppetjes om meer vat te krijgen op een bepaalde zaak. Dat is er dus steeds één tegelijk, apart. Voor een andere zaak neemt zij 'gewoon' een vers vel papier, enzovoort. Zolang zij geen samenhang tussen zaken inclusief daarbij betrokken personen hoeft te leggen, na te speuren enzovoort, werkt haar methode optimaal.

De informatiekundige ontwerpt als regel voorzieningen waarmee juist wél verband bestaat c.q. zonodig gelegd kan worden. Dat leidt tot een principieel verschil in reguliere opvatting van symbolen.

Zonder nadere aanwijzingen is de juriste stellig geneigd om in figuur 5 nog steeds de specifieke zaak X en de eveneens individuele persoon Y te lezen, met daarvan afgeleid Y-in-X als de specifieke betrokkenheid van (persoons)individu Y bij de zaak X.

De informatiekundige schetst echter geen concrete exemplaren (meer), maar bedoelt ze met zo'n model te aggregeren tot abstracties. Bijvoorbeeld het etiket zaak in figuur 5 duidt niet op een enkele zaak, maar op een verzameling (lees ook: klasse, type) waarvan de exemplaren allemaal een zaak zijn. Eén van die zaken is dan zaak X.

Op dezelfde manier staat persoon voor een type, met eventueel Y als een exemplaar. Vervolgens 'betekent' zaakpersoon dat een relatie valt te leggen tussen een persoonsexemplaar met een zaaksexemplaar.

Aldus 'vertelt' het model op z'n informatiekundigs dat uitgaande van een persoonsexemplaar, alle zaken opgesomd enz. kunnen worden waarvoor z/hij als betrokkene geldt (uiteeraard indien als zodanig geregistreerd). Dat lukt via evenzovele exemplaren van zaakpersoon. In omgekeerde richting laten zich alle personen opsommen enz. die betrokken zijn bij een bepaalde zaak.

Ook een begrip geldt doorgaans als abstracter dan een – bestaand gedacht – exemplaar. Daarom heten informatiekundige (ontwerp)modellen ook wel conceptuele modellen.

Informatiekundigen en zgn materiedeskundigen kunnen onderling in eindeloze misverstanden verzeild raken (met voorspelbare mislukking van 'projecten' van dien), doordat de ene de concreetheid of juist de abstractie van de ander niet begrijpt. Het is de verantwoordelijkheid

van de informatiekundige om daarover helderheid te scheppen. Z/hij moet het schakelen vóórdoen, waardoor de diverse materiedeskundigen met het informatiekundig ontwerpen kunnen meespelen.

Zo wil ik hier allesbehalve suggereren, dat de poppetjesmethode niet deugt ter analyse enzovoort van een bepaalde zaak. Dat doet 'ie natuurlijk wèl. Maar ... voorzieningen voor maatschappelijk informatieverkeer moeten niet alleen behandeling van verschillende zaken en ook nog eens door verschillende mensen in allerlei hoedanigheden faciliteren, maar tevens – en zonodig juist – samenhang ertussen op een schaal die een enkele juridische praktijk overstijgt.

Klopt, daarom zijn netzo infrastructurele voorzieningen voor (informatie)beveiliging cruciaal.

Nota bene, typering met een informatiekundig model is geen doel op zichzelf. Zo'n model 'dient' instrumentalisering. Ofwel, alle relevante exemplaren moeten 'passen.' Daarvoor is (ook) een conceptueel model niets meer of minder dan een middel.

Aan zo'n informatiemodel moet vooral af te zien zijn, of de daadwerkelijke voorzieningen zgn passende variëteit bieden voor het informatieverkeer dat ze (gaan) faciliteren. Zonder uitzicht op die variëteit resulteren zelfs contraproductieve 'hulp'middelen.

Op de reële schaal van informatieverkeer bevordert Metapatroon passende variëteit door contextuele verbijzondering van typering. Naar een oud gezegde: een contextualisering van alles en alles gecontextualiseerd. Anders lukt het nooit.

Met een materiedeskundige en een informatiekundige zijn, als het goed is, een verkeersdeelnemer en een infrastructuurontwerper in gesprek. Ofwel, hun perspectieven wijken sterk af.

De opdracht voor de ontwerper luidt om rekening te houden met alle verkeersdeelnemers. Die insteek mag van steeds een enkele deelnemer uiteraard niet worden verwacht (maar van de opdrachtgever weer wel). Desondanks moet de ontwerper verschillende materiedeskundigen voorlichten om wat zij als hun poppetjes beschouwen te zien dansen op het alsmear ruimere verkeerstoneel van de netwerkmaatschappij. Besef van aannames die kleinschalig impliciet konden blijven, helpt daarbij.